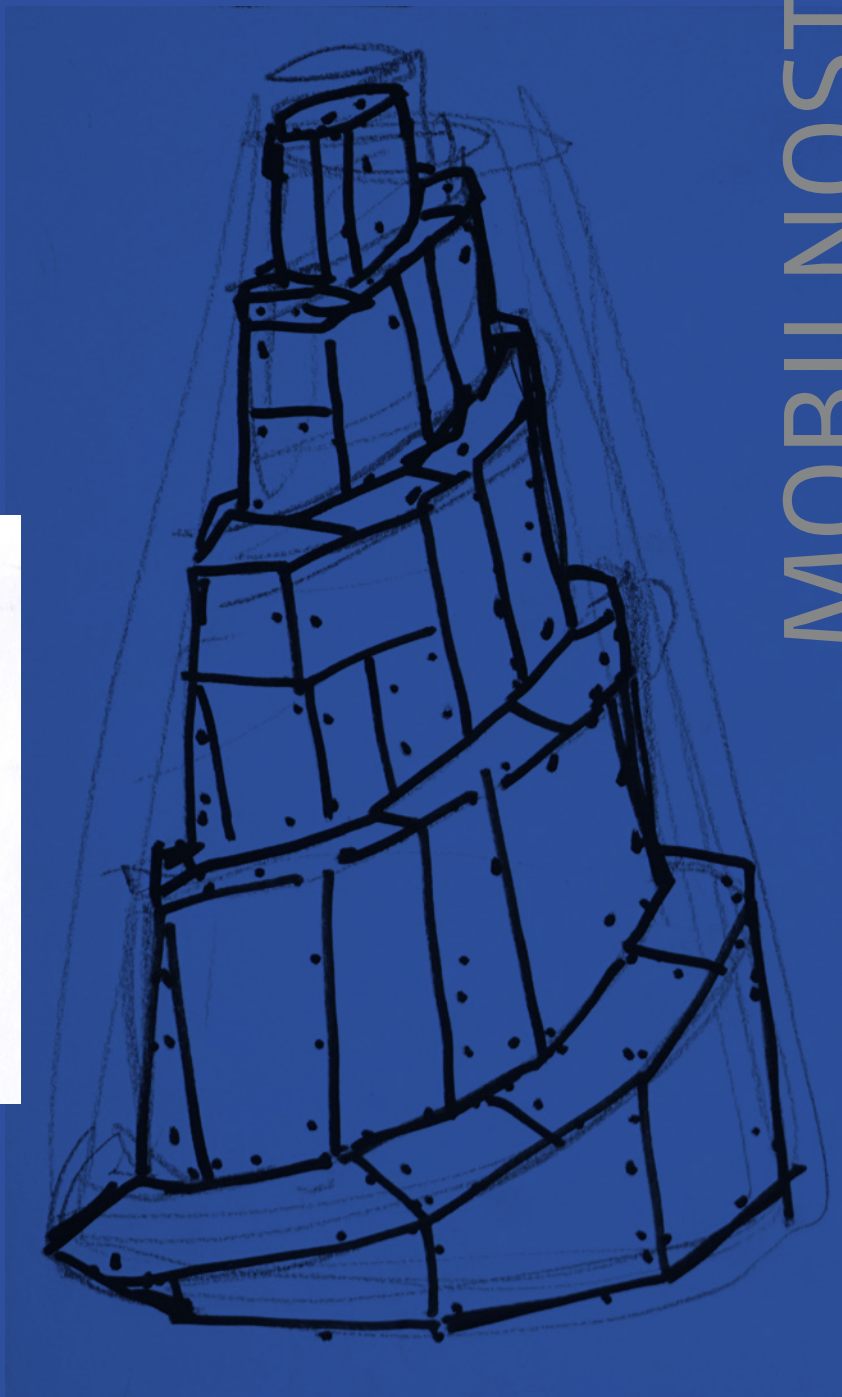

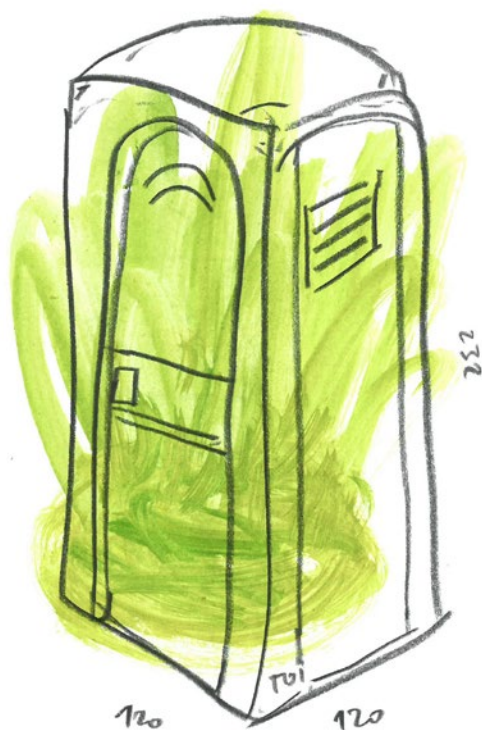
Branislav Nikolić

MOBILNOST ARHITEKTURE

BRANISLAV NIKOLIĆ

Beograd, 2022.

B₁

9

MOBILNOST ARHITEKTURE

Sonja Jankov
nezavisna kustoskinja

Sintagma mobilnost arhitekture zvuči skoro pa kao oksimoron jer je prvo što nam pada na pamet, kada je arhitektura u pitanju, upravo njena statičnost i masivna jedinstvenost na određenom mestu. Arhitektura je, međutim, mnogo širi pojam od samih građevina koje nas okružuju i kroz koje se krećemo. Arhitektura obuhvata ili je obuhvaćena širim društvenim planovima, politikama stanovanja i javnih sadržaja, odnosima između potreba i raspoloživih sredstava i prostora, etičkim i ideološkim načelima; ona omogućava emancipaciju, nove forme društvenosti, ona komunicira identitete, ideje i ideologije. Sve te kontekstualne odrednice iz kojih arhitektura nastaje i koje ona omogućava, migratorne su prirode i društva su ih najčešće ili nasleđivala ili patentirala i implementirala na različite lokacije. Uzmimo za primer priuštivo masovno stanovanje koje se pojavilo sa razvojem radničke klase i arhitekturu koja je nastala za te potrebe u mnogim zemljama sveta. Ili, kao drugi primer, standard koji hotel svojim sadržajem i karakteristikama mora da ispunjava da bi dobio status hotela sa pet zvezdica, bilo gde da je u svetu.

Osim što je mobilna putem internacionalnih standardizovanih programa po kojima se gradi, arhitektura je mobilna i putem svojih oblikovnih karakteristika, koje nisu nužno u vezi sa funkcijom, tako da smo svedoci ekspanzije neo-stilova i imitacija antičkih kapitela na najraznovrsnijim građevinama. Međutim, arhitektura je takođe mobilna i svojom migracijom u savremenu umetnost. Umetnička praksa Branislava Nikolića dobar je primer kako i zašto arhitektura migrira u drugu disciplinu, i to upravo u savremenu umetnost. Da bi inicirao ili analizirao migraciju svega onoga što arhitektura predstavlja i što je predstavljeno njome, Nikolić iz diskursa arhitekture 'pozajmljuje' dva metoda prezentacije – formu modela i formu prototipa.

Modeli u arhitekturi imaju kratkotrajnu funkciju i potrošne su prirode jer su povezani sa razvojem ideja i specifičan su test preko kojeg se ideje usavršavaju ili odbacuju. Kada ispune svoju funkciju modeli se najčešće odbacuju i uništavaju. Bivajući specifična prostorna osnova koja potpomaže bolje zamišljanje svega onoga što građevina treba

da predstavlja, modeli, čak i kada su izrađeni u punoj razmeri, imaju samo prostorne, ali ne i funkcionalne karakteristike građevine, kao što su vodovodno-kanalizacioni sistem, električne instalacije, izolacija, itd. Za razliku od modela, protopi su unikatni proizvodi sa svim svojim funkcijama, napravljeni kako bi zaživeli u serijskoj proizvodnji i stigli do tržišta i korisnika, kao što su na primer to bili prvi stambeni blokovi izgrađeni upotrebom prefabrikovanog konstruktivnog sistema IMS (žezelj, 1957). Obe forme prezentacije, dakle, vrlo realistično predstavljaju objekat koji treba da se realizuje, ali je razlika u njihovoj funkcionalnosti. Kako je umetnost po sebi upotrebno nefunkcionalna, postavlja se pitanje zašto Nikolić koristi obe ove forme – i formu arhitektonskog modela, kao nečeg praznog, privremenog, upotrebno nefunkcionalnog, i formu prototipa, kao gotovog funkcionalnog proizvoda koji se može masovno proizvoditi.

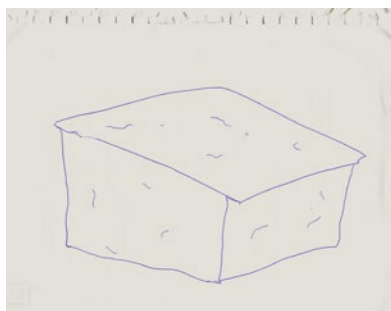
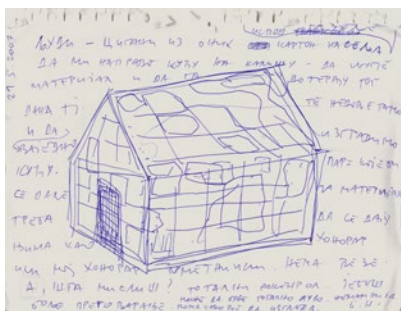
Radovi u kojima Nikolić upotrebljava formu modela u manjoj ili punoj razmeri su *If the hat fits the suit* (2016), *Your room* (2017), *Plava fabrika* (2019/20) i *Naseljeno mesto* (2020). U pitanju su radovi koji koriste modele po uzoru na realne arhitektonske objekte (napušteni komunistički memorijalni objekat u Tirani koji je vremenom postao sajam i prostor za različite kulturne aktivnosti), zatim po uzoru na opštu tipologiju sobe, ali i po uzoru na piktograme i ikoničke znake. Tako *Plava fabrika* evocira brojne šabačke promotivne materijale i suvenire koji su imali na sebi piktogram fabrike, kako bi odrazili industrijski identitet grada i stvorili sliku koja je ostala duboko urezana u kolektivno sećanje iako Šabac nije više primarno industrijski grad. *Naseljeno mesto*, pak, tematizuje saobraćajni znak za naseljeno mesto, i ukazuje da je srpska verzija ovog piktograma koji najavljuje svu arhitekturu jednog podneblja u stvari modifikovana nemačka verzija.

Za razliku od ovih radova, imamo i one koji preuzimaju formu prototipa, te se *Katedrala* (2012) i *Ispovedaonica* (2018) pojavljuju kao gotovi, upotrebni objekti/proizvodi – kao funkcionalni pokretni radijator u obliku gotске katedrale i kao ispovedaonica od recikliranog drveta.

Pored toga, u Nikolićevom opusu nalazimo i radove koji bi se mogli klasifikovati i kao modeli i kao protipi, to jest kao naizgled upotrebnii objekti koji imaju oblik arhitektonskog modela. Najupecaatljiviji primeri toga su radovi Sekundarna arhitektura (2013, realizovan sa Bobanom Mladenovićem) i Convertible (2019). Reč je o gotovoj kući od bačenih materijala, koja svedoči o snalaženju zarad preživljavanja i o sposobnosti recikliranja bačenih materijala da bi se obezbedio krov nad glavom svojoj porodici, i o specifičnom objektu koji izgleda kao komad nameštaja, a koji dobija odlike džamije, katedrale ili fabrike u zavisnosti od toga koji mu se toranj stavi. Kombinovanjem forme modela i prototipa u svojoj umetničkoj praksi, Nikolić ukazuje na različite tipove mobilnosti arhitekture, te u njegovim radovima vidimo piramidu iz Albanije, ispovedaonicu koja je od inicijalne ideje u Gracu, preko Rijeke i Novog Sada nastavila svoj put u druge gradove, a tu je i specifično posrbljavanje nemačkog piktograma za naseljeno mesto.

U Nikolićevim radovima, motivi fabrike, kuće, katedrale, džamije i mauzoleja sa crvenom petokrakom postaju univerzalne metafore proizvodnje, zajednice, nematerijalnog, uzaludnih ratova, prolaznosti ideologije. Korišćenjem odbačenih materijala i forme arhitektonskog modela kao efemernog objekta, Nikolić ukazuje na nepostojanu prirodu svega onoga što arhitektura predstavlja – industrije, nacionalno-ver-skih identiteta, društveno-političkih konteksta u kojima arhitektura nastaje, ekonomskih prilika koje je grade. Sa druge strane, odabirom forme prototipa, kao uzorka po kojem se nov patent stavlja u masovnu proizvodnju, Nikolić ukazuje da svo to nasleđe nije prolazno, odbačeno i statično u prošlosti, već da može koristiti budućim generacijama u novoj (recikliranoj) formi, postajući time mobilno i kroz vreme, a ne samo kroz prostor.

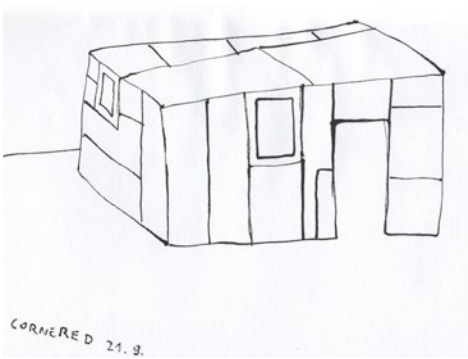
SEKUNDARNA ARHITEKTURA

Metodologija umetničkog rada Branislava Nikolića oličena je u sakupljanju odbačenih elemenata arhitekture, enterijera stanova, nameštaja i drvene građe, i njena ponovna upotreba u stvaralačkom procesu nastanka umetničkih proizvoda. Kao takva ona je usko povezana i isprepletana na mnogim nivoima sa terminom „sekundarna arhitektura“. Ta sintagma kojom je okarakterisan proces Nikolićevog umetničkog delovanja označava ekonomiju sakupljanja i recikliranja materijala specifičnu za izgradnju „kartonskih kuća“ u romskim naseljima. Ovim procesom, uz specifične zanatske veštine, može se napraviti krov nad glavom ali i umetnički rad arhitektonskih oblika. Finalni proizvod takvog rada (često ostvaren uz aktivno učešće samih stanovnika dotičnih naseobina) odlikuje se kombinovanje jednostavnih zanatskih postupaka izgradnje privremenih objekata sa slikarskim i vajarskim postupkom umetnika upisanim kroz način na koji se gradi, sklapa i ukraja kolaž od raznobojnih trošnih i odbačenih elemenata. *Sekundarna arhitektura* je nastala kao plod saradnje između umetnika Branislava Nikolića i Bobana Mladenovića, graditelja-amatera koji gradi kuće u uslovima „urbane gerile“. Boban je pripadnik romske manjine koja živi u Beogradu u polu nomadskom, slam naselju na periferiji grada. Naviknut da materijal za svoje građevine traži po ulicama, kontejnerima, đubrištima i da od njih gradi kuće za sebe, svoje sunarodnike i komšije, proćuo se kao najbolji graditelj. Saradnja se zasnivala na zajedničkom interesovanju umetnika i graditelja za odbačene stvari koje drugi ljudi smatraju neupotreblijivim. Rezultat ove saradnje je zajednička izgradnja jedne „obične“ romske kuće u galerijskom prostoru i dokumentarni video rad (u režiji Nebojše Vasića) kojim je zabeležen čitav proces traženja materijala po gradu i sama izgradnja. Gradnjom i izmeštanjem ovog objekta iz realnog u umetnički prostor, ističe se njegova socijalna dimenzija suprotstavljajući je tako normalnom životu koji vodi prosečan posetilac jedne takve ustanove.

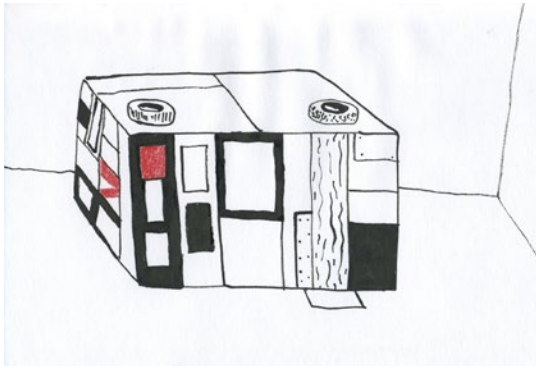

SEKUNDARNA ARHITEKTURA
drvo, metal, staklo, tkanina, guma, 360 x 305 x 230 cm, 2013 i 2014.

graditelj: Boban Mladenović
produkcija: Treći Beograd, Proart Org, Goethe Institut (Beograd);
Memorijal Nadežda Petrović (Čačak)
kustosi: Selman Trtovac (Beograd); Dejan Sretenović (Čačak)
video: Nebojša Vasić, Vesna Grba
fotografije: Nebojša Vasić, Milenko Savović

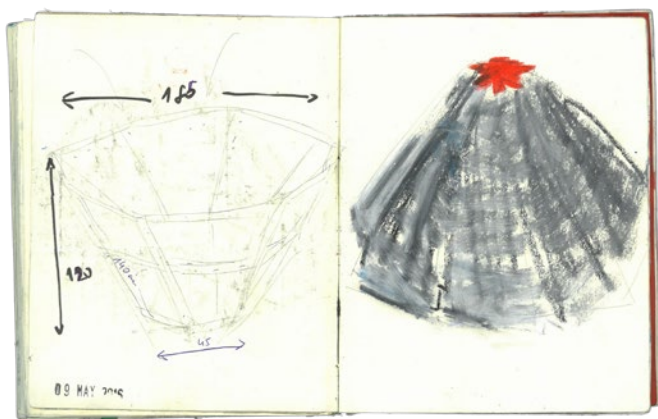

IF THE HAT FITS THE SUIT

14

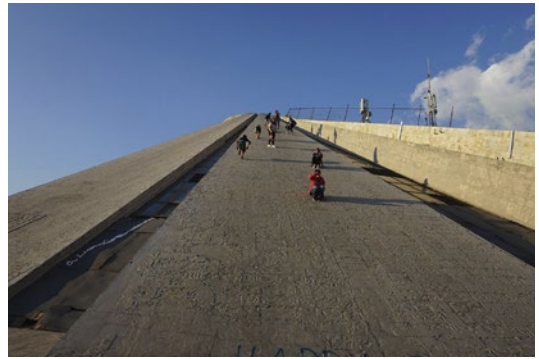
Piramida je ogromna građevina u centru Tirane, i predstavlja možda najznačajnije arhitektonsko delo u Albaniji iz perioda komunizma. Izgrađena je kao spomen na Envera Hodžu, da bi kasnije postala sajam i prostor gde se organizuju razne kulturne aktivnosti, sada je zatvorena i prepuštena sama sebi. Ova oronula zgrada koja liči na praznu grobnicu u centru Tirane, postala je zgrada „za hodanje“, što znači da svi osećaju neodoljivu potrebu da se popnu na njene padine kako bi došli do vrha. Inspirisan njenim fizičkim i taktilnim karakteristikama, Nikolić je odlučio da svoj rad napravi od polovnih/pronađenih materijala (drveta, gvožđa, gipsa i dr), prevrnuvši zgradu naopačke, pretvarajući je u „implodiranu“ piramidu, čiji se put više ne uspinje već silazi dole. Posmatračev pogled se pomera od vrha skulpture i ivica do dna, gde se nalazi crvena zvezda koja se, možda pomalo melanholično, prikazuje gledaocu sa dna. On stoji kao nemi svedok zajedničkih korena moderne albanske i balkanske prošlosti, prošlosti koja nas spaja ali i razdvaja.

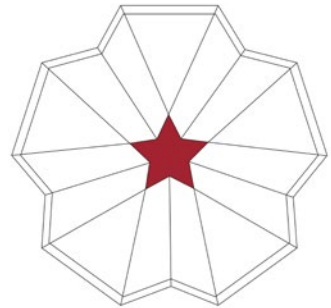
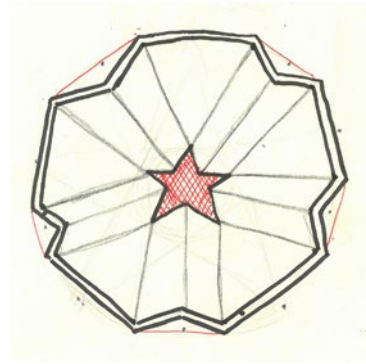

IF THE HAT FITS THE SUIT
drvo, metal, gips ploče, 200 x 200 x 120 cm, 2016.

produkcija: Tirana Institute of Contemporary Art, Albania
kustos: Stefano Romano
fotografije: Branislav Nikolić, Stefano Romano, Shutterstock

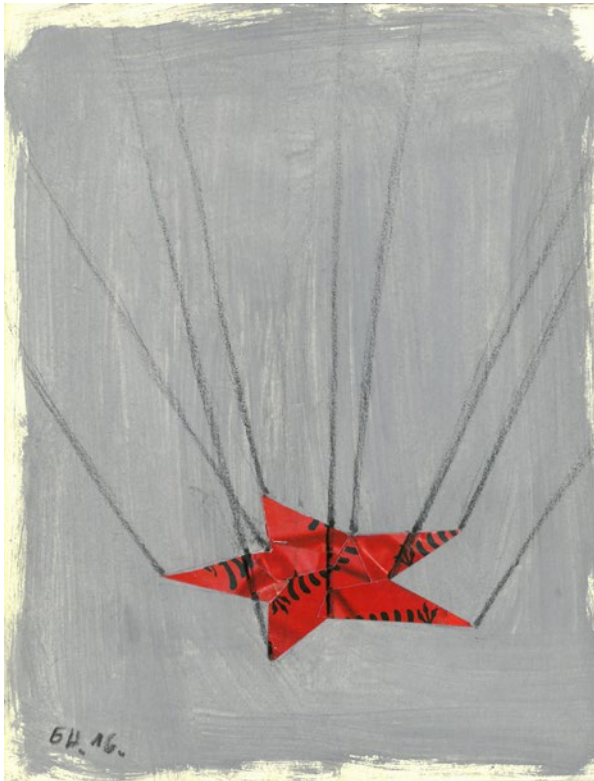

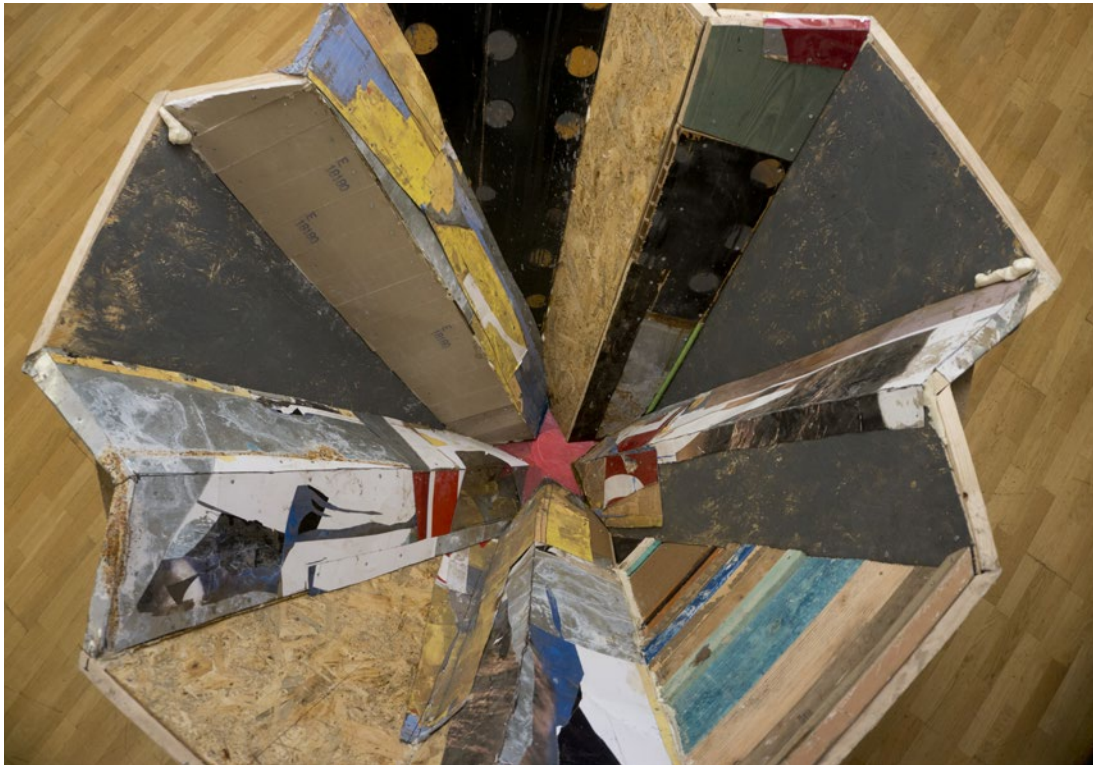
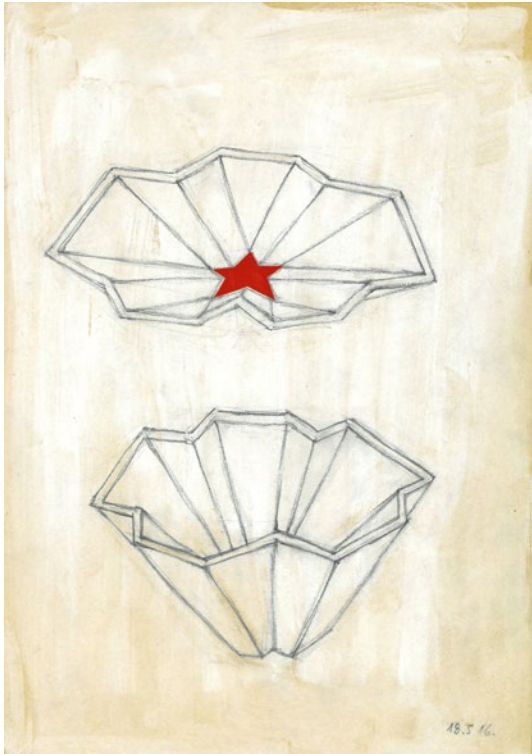

18

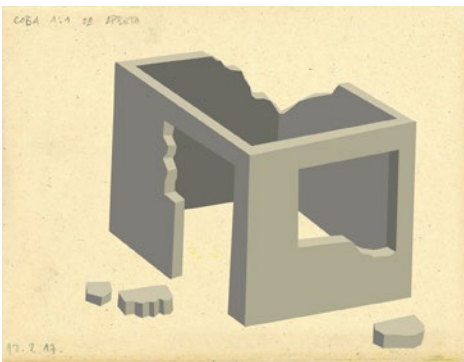
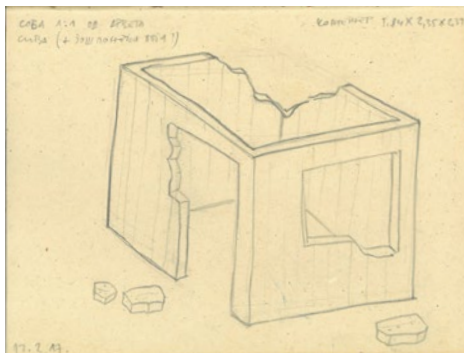

TVOJA SOBA

20

Your Room je skulptura koja predstavlja realan model jedne obične sobe, koja izgleda kao da je polomljena, slično igrački sa nedostajućim delovima koji su raštrkani unaokolo. U glavi posmatrača oni se lako mogu vratiti nazad i postaviti na svoje mesto. Logično posmatrač postavlja pitanje „Šta se desilo?“, Da li je eksplodirala bomba ili je jednostavno napravljena od velikih puzzle delova. Skulptura je napravljena od drvenih dasaka koje su obojene u sivo i kada se posmatraju iz daljine one izgledaju kao da su od betona. Međutim, kada se uđe u sobu, zapravo se vidi da je ručno napravljena i da je u pitanju model.

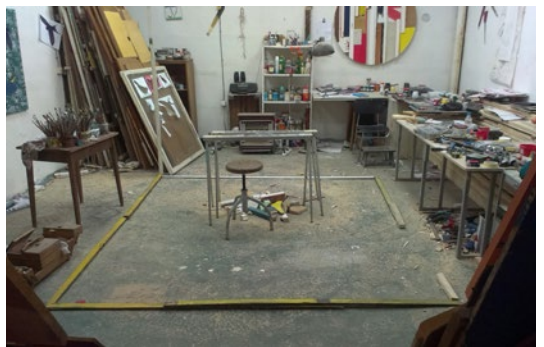

YOUR ROOM
drvo, 297 x 247 x 197, 2017.

produkcija: autor
kustos: Maja Kolaric
fotografije: Ivan Zupanc, Branislav Nikolic, Dorđe Stanojević

ISPOVEDAONICA

ISPOVEDAONICA

drvo, metal, tkanina, 180 x 92 x 248 cm, 2018.

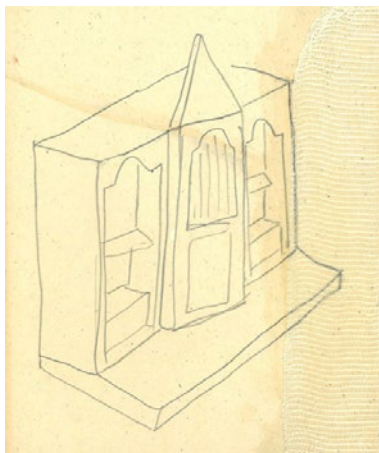
produkcija: Muzej savremene umetnosti Vojvodine, Novi Sad i

Muzej moderne i suvremene umjetnosti, Rijeka, Hrvatska

kustos: Sanja Kojić Mladenov

fotografije : Marko Ercegović, Branislav Nikolić

26

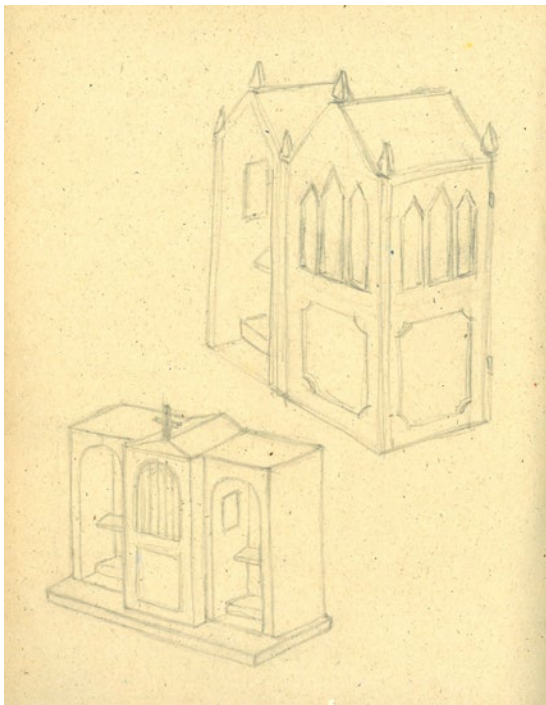
Rad *Ispovedaonica* nasatao je po ideji g-dina Hermanna Glettlera, austrijskog savremenog umetnika i sadašnjeg biskupa u Innsbuku, koji mi je jednom prilikom predložio da izgradim ispovedaonicu od pronađenog materijala koja bi se (izvesno vreme) koristila u katedrali u Gracu. Izbor materijala od koga je rad izgrađen nedvosmisleno ukazuje na marginalizovane društvene grupe (Romsku i druge manjine kao i izbeglice kojih danas u Evropi ima sve više) i na njihov drugorazredni položaj i ulogu u društvu.

Stavljanjem ispovedaonice u javni prostor crkve i njenom svakodnevnom upotrebom, podsećamo se skoro zaboravljene stare izreke da smo pred bogom svi jednaki.

KATEDRALA

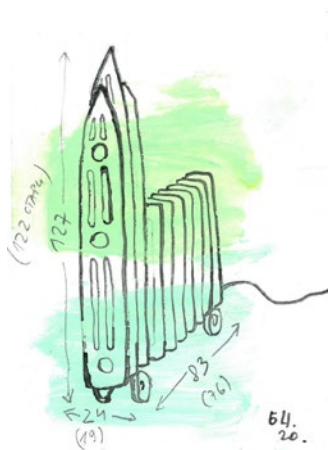
KATEDRALA

metal (pronađeni radiator), 121,5 x 77 x 19,5 cm, 2012.

produkcija: autor

fotografije: Ivan Zupanc, Wikipedia

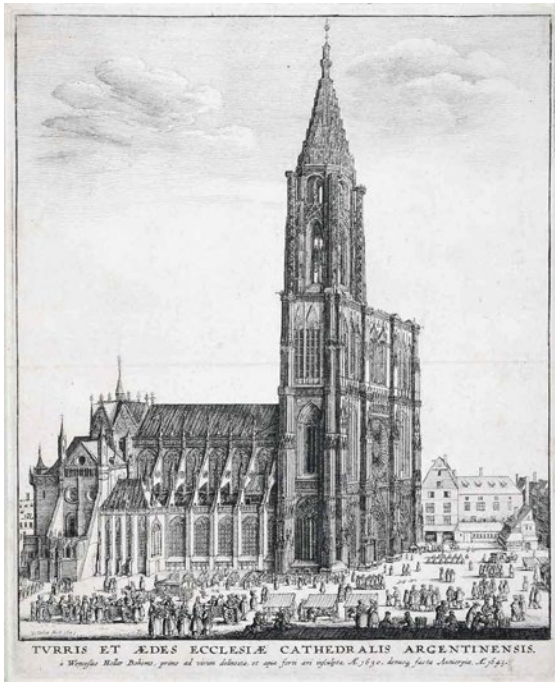
kolekcije: Muzej u Smederevu i Wiener Stadtische Collection

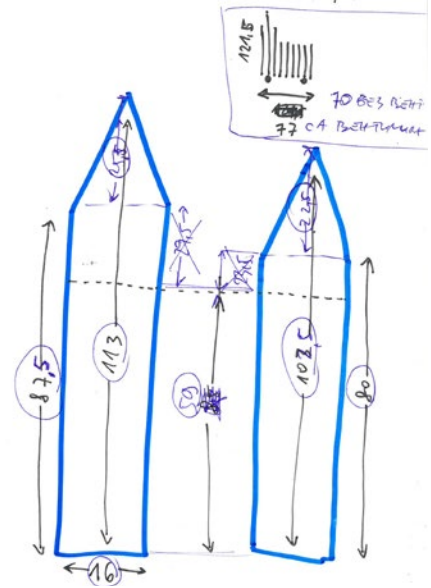
Katedrala je skulptura napravljena od polovnog, pronađenog radijatora. Rebra radijatora vizuelno reprezentuju rebra gotičke katedrale, a navareni deo istog modula predstavlja toranj. Sama skulptura je funkcionalna – radiator je napunjen uljem koje se greje uz pomoć električnog grejača koji je montiran u njega i mobilna – ima metalne točkice tako da može da se pomera po prostori.

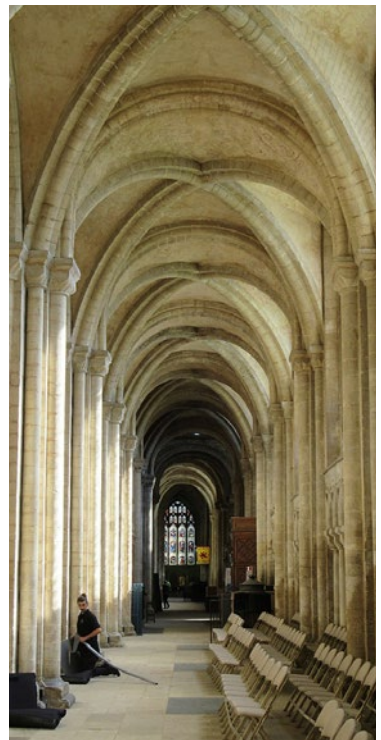
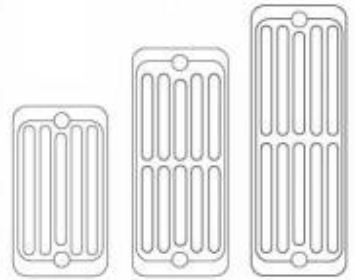
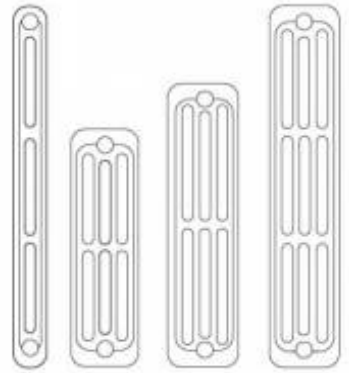
3 Бульвар + 9 обычных перага

32

BESKONAČNI STUB

BESKONAČNI STUB

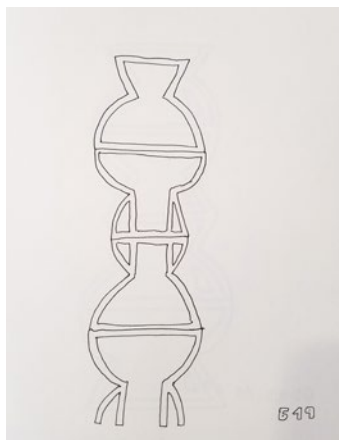
glazirana keramika, 440 x 46 x 36 cm, 2019.

produkcija: Galerija Nadežda Petrović, Čačak

kustos: Marija Radisavčević

fotografije: Branislav Nikolić

34

Posmatrano iz daleka, *Beskonačni stub* izgleda kao uspravna ogrlica nanizanih belih bisera koja stremi u visinu, međutim kada joj priđete bliže, vidite da je u pitanju stub koji je načinjen od toaletnih (WC) šolja. Šolje su poređane jedna na drugu, tako da formiraju stub koji stremi nebesima slično Brankušijevom stub nastalom pre skoro 100 godina. Za razliku od rumunskog umetnika koji je napravio ovu skulpturu kao podsetnik na stradanja vojnika tokom Prvog svetskog rata, Nikolićeva skulptura je kritika današnje civilizacije i društva okrenutog efemernim stvarima i statusnim simbolima upitne vrednosti. Dve nedelje posle postavljanja, skulptura je uništena od strane nepoznatih počinitelaca koji do današnjeg dana nisu uhvaćeni.

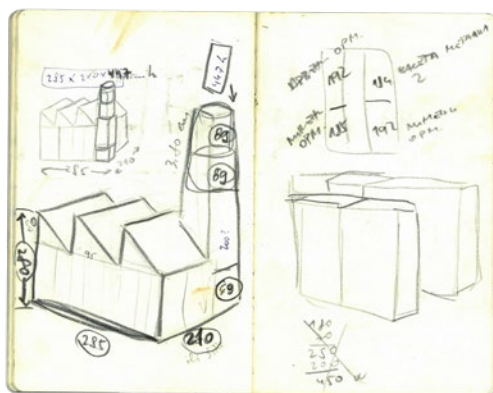

PLAVA FABRIKA

38

Skulptura *Plava fabrika* inspirisana je industrijskim nasleđem grada Šapca. Veliki deo gradskog stanovništva radio je u nekim od brojnih pogona hemijske industrije. Pored impresivnog izgleda hala i ogromnih dimnjaka uz koje smo rasli, Šabac je bio preplavljen i promotivnim materijalom koji je slavio fabriku. Svaka kuća imala je kalendar, rokovnik, pepeljaru, zastavicu, hemijsku olovku, značku ili nalepnicu, na kojima se nalazila silueta fabrike sa trouglastim nazubljenim krovom i odžakom koji dominira iznad njega. To je bila slika s kojom smo odrastali i koja se svima urezala u pamćenje – postala je deo kolektivne memorije grada.

Ideja skulpture *Plava fabrika* je da se na jedan ikonički, gotovo grafički način, kroz materijal betona, ova slika fabrike vrati u naselje Benska bara, koje je bilo nastanjeno pretežno fabričkim radnicima. Izgledom i dimenzijama igračke, u poređenju sa monumentalnim dimenzijama stare fabrike, skulptura daje pozitivnu, optimističnu notu novonastaloj situaciji. Pored toga što se ikonički povezuje sa istorijom Šapca, ona predstavlja pogled u budućnost i nagoveštaj nekog novog početka.

Skulptura je nastala u okviru Rezidencijalnog programa za vizuelne umetnike Kulturnog centra u Šapcu, pod pokroviteljstvom Grada Šapca i uz donatorsku podršku kompanija Set i Gudmark, 2019/20. godine.

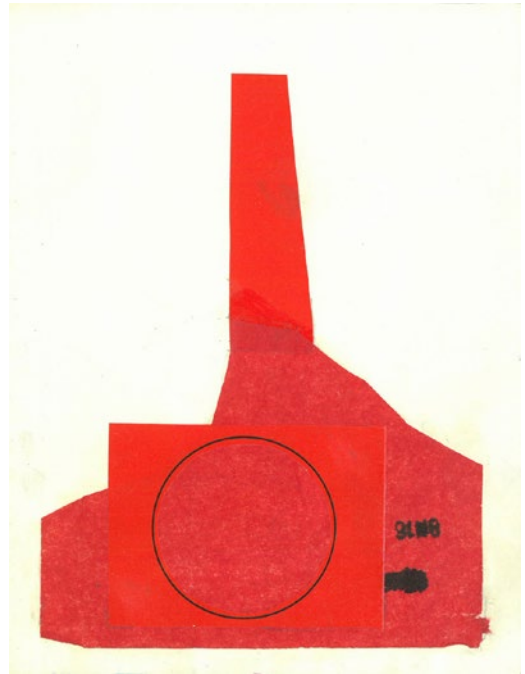

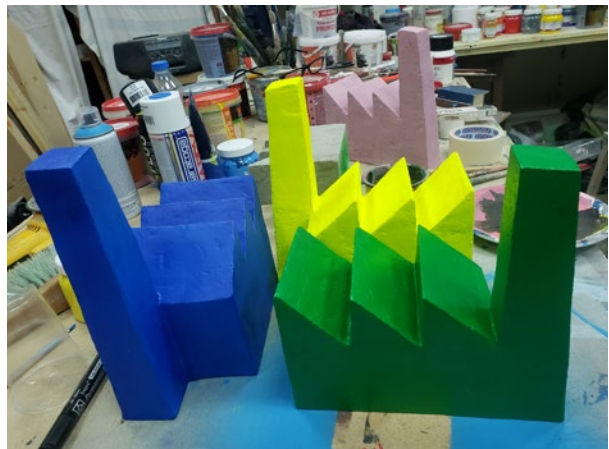
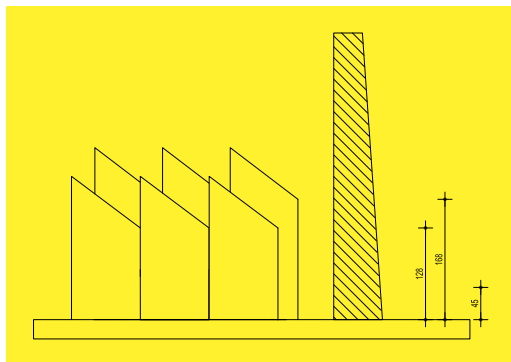
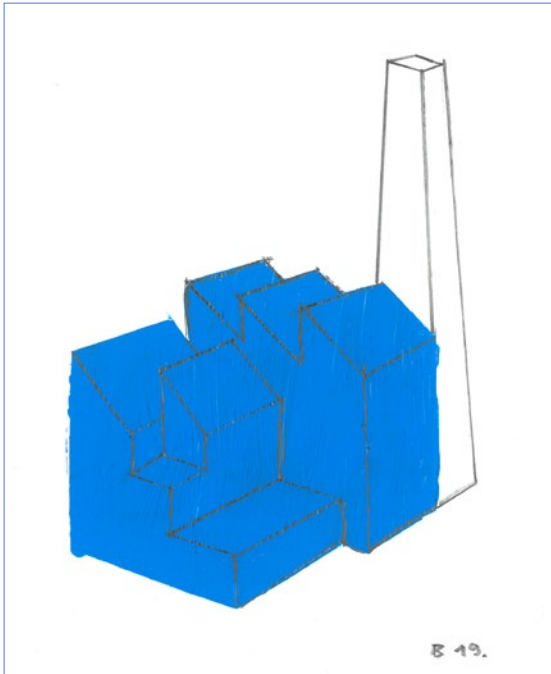
PLAVA FABRIKA
bojeni beton, 435 x 285 x 400 cm, 2020.

arhitektonski projekat: Jasmina Gašić Nikolić
produkcija: Kulturni centar, Šabac, grad Šabac, SET i Gudmark, Šabac
kustos: Filip Kovačević
fotografije: Filip Kovačević, Branislav Nikolić, Wikipedia

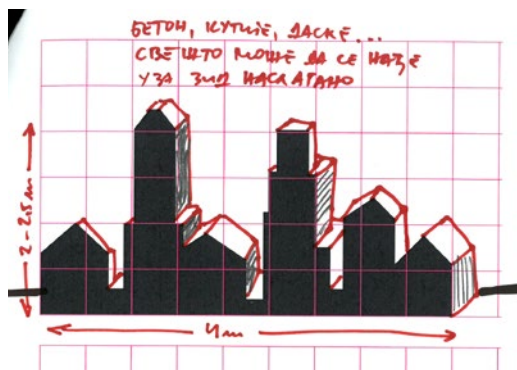

NASELJENO MESTO

44

Saobraćajni znak za naseljeno mesto može se naći na ulasku u svako naselje gotovo svuda na svetu. Na znaku se obično nalazi crna silueta koja predstavlja amalgam gradskog i seoskog pejzaža na beloj pozadini. Ona je apstrahovana verzija naselja. Opšte odlike naselja i tradicije građenja sublimirane su u ovoj silueti. Ona je način na koji organi koji donose zakone vide kako naselja u određenoj zemlji izgledaju.

Znaci su uglavnom standardizovani i prikazuju kombinaciju viših i nižih građevina karakterističnih za određenu teritoriju sa često istaknutim religijskim objekto, te blago variraju od zemlje do zemlje. Ponegde su samo predstavljene niže kuće, ponegde su tu i crkava i visoke zgrade. U zemljama gde je gotička arhitektura preovlađivala zapažamo obrise takvih objekata, u Iranu možemo videti džamije, u Holandiji vetrenjaču itd. Znak za naseljeno mesto u Srbiji je malo prerađen znak kakav se ranije koristio u Nemačkoj. Zašiljeni vrh crkve jednostavno je zaravnjen i objekat je umesto toga pretvoren u visoku zgradu.

Skulptura/instalacija NASELJENO MESTO je trodimenzionalna verzija jednog ovakvog znaka. Ona je prevod prevoda stvarnosti. Ona je trodimenzionalna interpretacija dvodimenzionalne slike koja je sama sublim sveukupne arhitekture jedne zemlje.

Rad je izveden je u dve verzije istog formata 500 x 250 x 35 cm. Monohromna, skulpturalna verzija urađena u čeličnom limu debljine 3 mm postavljena je ispred Muzeja savremene umetnosti, a instalacija od pronađenog materijala, koja prati istu siluetu, nalazi se u samom Muzeju u okviru izložbe Overview Effect.

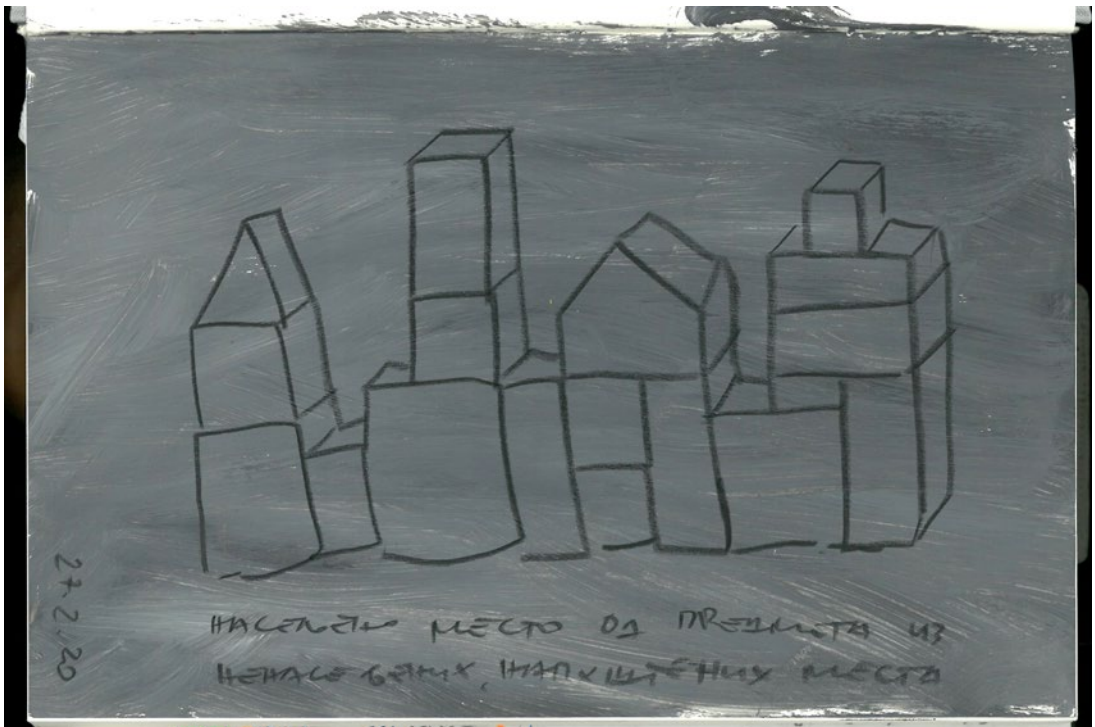
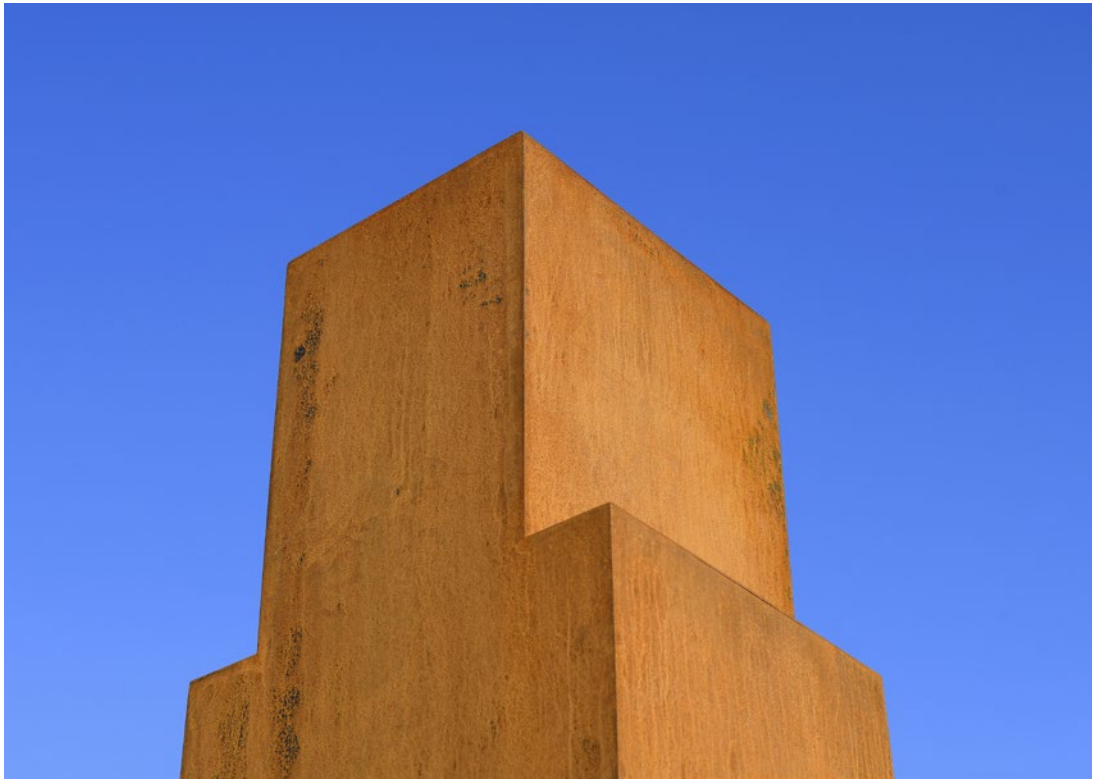

NASELJENO MESTO
čelik, 500 x 250 x 35 cm, 2020.

produkcija: Muzej savremene umetnosti, Beograd
kustosi: Blanka de la Torre i Zoran Erić
fotografije: Bojana Janjić, Nikola Radić Lucati, Dušan Savić, Branislav Nikolić

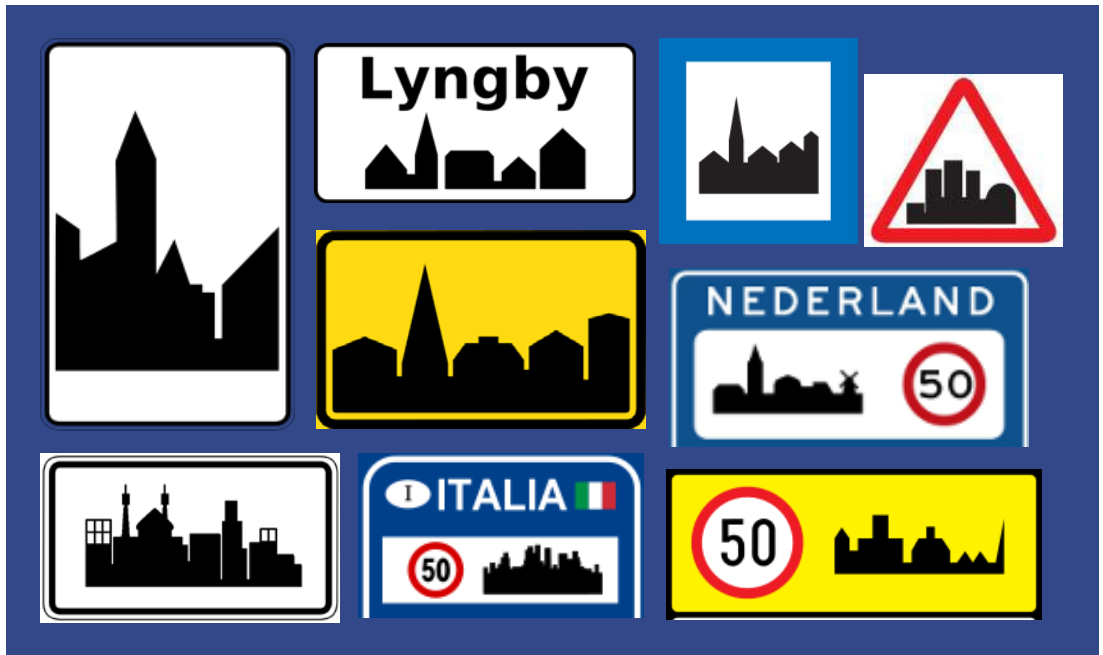
27.2.20

НАСЛЕДИЕ МЕСТА ОД ПРЕДСТАВЉА ИЗ
НЕПАСОБНИХ, ИМАВИТЕЛНИХ МЕСТА

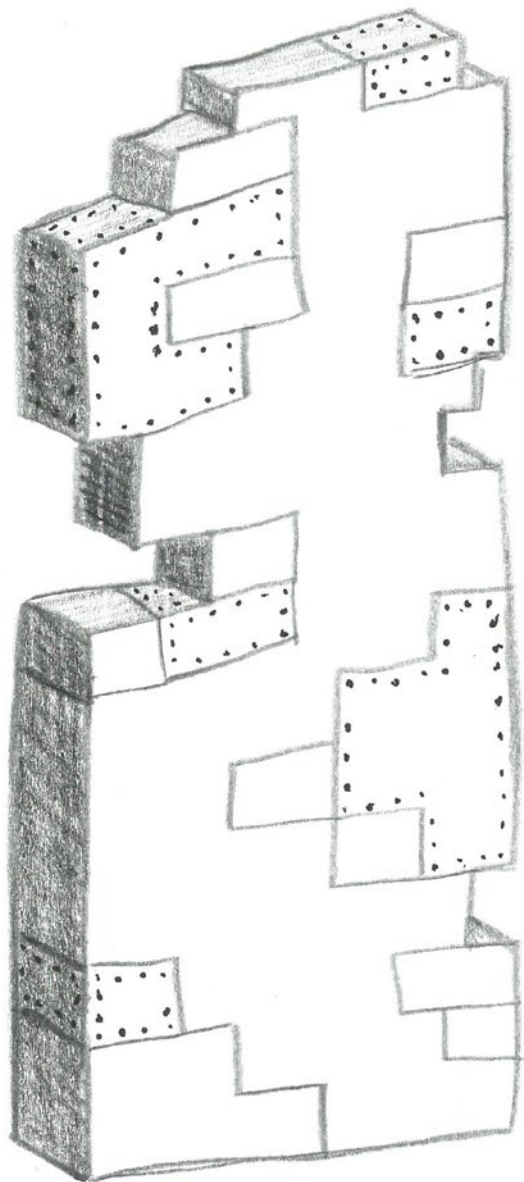

48

BN. 1B.

BRANISLAV NIKOLIĆ

Branislav Nikolić (Serbia) is an artist and curator working in the media of painting, sculpture, installation and photography. Born in 1970 in Šabac to an artistic family, Branislav has been dealing for many years with a social dimension of the sculpture as a medium in public space. Very often he acts as an archeologist of the contemporary society exploring new value to the used objects. Branislav's focus is mainly on pieces of wood, found on the streets, which has lost its purpose – both the natural one (as a tree) and the utilitarian one (as woodwork). Branislav's sculptures represent more than just skillful transformation of the material. His intervention entails introduction of socially discarded facts into the institutions of art where they obtain new function: the status of work of art. City vibrations become resonant in a way that optimizes the society and institution in artistic and socially engaged terms. Branislav's focus is not on the passive appropriation of social facts, but instead on their interpretation. Thus, he is creating the work of art with the function of productive social critique grounded in recombination, recomposition and reconstruction of existing facts.

In his paintings, Branislav moves along the trace of pop research of industrial products, with which the artist ambivalently plays all the time. He starts with realistic items that he collects, notes down and modifies. These are the objects from every-day life which obtain an artistic character once they are removed from their usual contexts. Branislav's images are reduced, minimalistically clean and articulated, with a form as their dominant feature. Apparently simple, his paintings reveal their multidimensional nature as they involve images of values that a modern society writes into universally recognizable forms.

Branislav presented his work in a large number of individual and group exhibitions, in his country and abroad. Moreover, his work has been included in several public, corporate and private collections. Branislav Nikolić received a B.A. in painting from Art Academy Novi Sad, Serbia and M.F.A. both from this Academy and from Dutch Art Institute, Enschede, the Netherlands. He is a member of the Visual Artists Association of Serbia (ULUS) since 1995 and of the international art collective New Remote (www.newremote.net). Since 2002 Nikolić is a curator of the Jalovik Art Residence (www.jalovik.net). Together with Kosta Bogdanović and Rajka Bošković he co-authored textbooks for Visual Arts for first, second, third and fourth grade of elementary school. He currently lives and works in Belgrade, Serbia.

Edicija ZRAK

Prvo izdanje

zdavač / Publisher

Artrake d.o.o.

Kralja Milana 20, Beograd

www.zrak.rs

Za izdavača / For Publisher

Igor Ćorić

Urednik / Editor

Saša Janjić

Uvodni tekst / Introductory text

Sonja Jankov

Grafičko oblikovanje / Design

Saša Janjić

Fotografije / Photographs

Ivan Zupanc, Nebojša Vasić, Milenko Savović, Marko Ercegović, Bojana Janjić, Nikola Radić Lucati, Filip Kovačević, Nikola Radić Lucati, Dušan Savić, Đorđe Stanojević, Stefano Romano, Branislav Nikolić

Tipografsko pismo / Typeface Design

Orto RNIDS, Ana Prodanović; Inlu Bg, Stevan Ivić

Ištampa / Print

Birograf, Beograd

Tiraž / No. of copies

300

Copyright © Branislav Nikolić & Artrake 2022.

ISBN 978-86-81676-00-4

